

2017-10-02

YTTRANDE

Dnr M2017/01639/R

Miljö- och energidepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över promemorian Vattenmiljö och vattenkraft med förslag till ändrade bestämmelser, Dnr M2017/01639/R

Syftet med förslaget är att "vattenverksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel ska förses med och upprätthålla **moderna miljövillkor**" (s.1). **Trots detta kommer, om förslaget beslutas, verksamhetsutövarna i de fyra älvarna Lule-, Ångerman-, Indals-älven och Ljusnan som bidrar mest till landets elförsörjning, att slippa ta miljöansvar.**

Bakgrund – en odemokratisk process

År 2014 tog HaV och Energimyndigheten (STEM) fram en "Nationell strategi för miljöanpassning av vattenkraften". I denna framgår tyvärr, med all önskvärd tydlighet, att dessa de största elproducerande älvarna **helt ska undgå all form av miljöanpassning!**

Detta trots att rapporten i många fall tydligt beskriver att de **helt saknar tekniskt underlag** som visar de påstådda bekymren för vårt elsystem, om en miljöanpassning skulle orsaka t ex 5-10 procents tapp av produktion.

2016 gav HaV, STEM och Svenska Kraftnät (SvK) ut ytterligare en rapport om "**Relativ reglerförmåga**", där dimridåerna fortsätter för att **slippa miljöanpassa de största vattenkraftsälvarna**. I den har man hittat på ett nytt begrepp, "relativ reglerförmåga", som handlar om varje enskilt kraftverks möjligheter att hänga med i elsystemets behov av antingen ned- eller uppregleringar.

Sedan 2007 har regleringarna ökat kraftigt, men **i princip bara nedregleringar!** Det innebär tekniskt, att vattenkraftverket producerar mindre el, vilket gör att det går åt motsvarande samma mängd mindre vatten. Med andra ord är det de facto inga problem av den anledningen att ta lite av vattnet från även de stora vattenkraftsälvarna. Det vi från miljösidan kämpar för, är ju att släppa tillbaka en liten mängd vatten till älvfåran för att möjliggöra biologisk mångfald. En miljöanpassning av vattenkraften kräver att lite av vattnet återförs till de naturliga processerna (vatten i torrfåror mm).

Dessutom **finns** det - trots dessa dimridåer från STEM, HaV och vattenkraftslobbyn - **inget problem med reglerkraft i Sverige**. Det har aldrig hänt att en stadsdel eller mindre by blivit av med el ens när någon tryckt på nödstoppet i kärnkraftverken. I det läget försvinner ungefär 500 MW effekt på sekunden. Att någon tror att det skulle bli problem om det försvinner vattenkraftsel, planerat, under loppet av kanske ett decennium är mer än märkligt.

Synpunkter promemorian

7.6 Undantag (s.109), vattendirektivet ger möjlighet till undantag för när miljömålen ska nås. **Vattenkraftslobbyn** har fått **med sig våra myndigheter och påstår, UTAN UNDERLAG, att vi inte klarar landets elförsörjning** på annat sätt än att undanta de största älvarna.

Det är cyniskt och odemokratiskt att offra de stora vattenkraftsälvarna när det finns kostnads-effektiva miljöhänsyn att genomföra och lokalbefolkningar kämpar för detta.

7.6.1 Förlängd tidsfrist och mindre stränga krav (s.110) – lokala aktörer har i flera års tid kämpat för att få skriva en **EU/LIFE-ansökan för miljöåtgärder i Luleälven**, med Vattenfalls bidrag i form av mini-utsläpp i Lilla Luleälv som svensk egenandel. Vattenfall, länsstyrelsen, Bottenvikens Vattendistrikt, HaV, Miljöutskott, Miljödepartement och Regering har alla ignorerat möjligheten.

Vi begär ett demokratiskt samarbete för att möjliggöra intentionen med Vattendirektivet. Ge Vattenfall i uppdrag att släppa tillbaka modesta 10m³/s (knappt 5% av total kapacitet) nedanför Letsi kraftverk i Lilla Luleälv under 3 år. Det skulle motsvara ca 15 miljoner kr/år i minskad vinst (av drygt en halv miljard) per år. Förutom fantastisk miljövinna med återställande av vatten i Europas längsta torrlagda älvfåra, 17 km, så kan EU, om projekt beviljas, bidra med 60% vilket skulle bli ytterligare **miljöåtgärder för drygt 100 miljoner för Luleälven.**

Denna åtgärd skulle istället för förlängd tid kunna bidra till (1) att vattenmiljön stegvis förbättras, (2) att tekniska lösningar och rimliga kostnader visas istället för att miljöhänsyn enligt Vattenfall "inte är möjligt", och (3) att vattnets kvalitet förbättras.

Istället för mindre stränga krav skulle denna åtgärd kunna bidra till bättre miljö kvalitetsnorm (MKV) genom (1) att miljö- och samhällsekonomiska behov överväger och ger större vinster än att Vattenfall fortsätter utan miljöhänsyn, (2) att alla åtgärder för bästa möjliga status för ytvattnet och grundvattnet, samt (3) att vattnets kvalitet inte skulle försämrats ytterligare.

9. Europeiska kommissionens kritik (s.114), här framgår att Sveriges lagstiftning inte säkerställer "under alla omständigheter att försämrings förhindras och att god status (eller potential) kommer att uppnås, eller åtminstone inte äventyras".

Om lagstiftningen antas i föreslagen form, kommer vi fortsätta att få problem hos kommissionen, då de största vattenkraftsproducerande älvarnas status/potential offras, liksom de människor som lever och verkar i dess närhet.

10.1 och 10.2 "Moderna miljövillkor" (s.118 ff), detta låter bra. Men med liggande förslag utifrån "**Nationella strategin**" – som måste underkännas pga obefintliga underlag – kommer STEM, SvK och HaV säga nej till miljöåtgärder med motiveringen att "det blir för dyrt" eller "det riskerar elsystemet". Det stämmer inte (se ovan) och bygger på felaktiga siffror från verksamhetsutövare. Regeringen kan då påstå att vi har moderna miljövillkor, trots att det är **beslutat på falska grunder.**

Vi begär att Nationella strategin omarbetas till att utgå från sanningsenliga och verklighetsanknutna underlag där även lokalbefolkning får inflytande. De storskaliga vattenkraftsälvarna måste prioriteras miljöåtgärder enligt vattendirektivet.

10.3 Sakkunniga företrädare den nationella planen (s.126), detta är en **oerhört skör punkt för miljön.** Beroende på vem regeringen utser som sakkunnig kommer utfallen i prövningar avgöras av aktuell persons inställning till Nationella Strategin vs. egentlig situation för reglerkapacitet och miljöhänsyn. Hur säkerställs att av regeringen utsedd sakkunnig är tillräckligt insatt i, och företrädare lokalbefolkning och miljö?

Vi begär att Vattendirektivet följs även för de storskaliga vattenkraftsälvarna, med fler än en sakkunnig, vilket utesluter en subjektiv bedömning.

10.5 Tillståndsprövning får vänta tills det är dags för prövning enligt den nationella planen (s.132). Detta är inte acceptabelt. Luleälven kan klassas som Sveriges största miljökatastrof. Det är inte etiskt eller demokratiskt att, enligt Nationella strategin, lägga det sist i åtgärdsplanen. **Nationella planen omarbetas, de storskaliga vattenkraftsälvarna ska prövas skyndsamt.**

10.8 Branschgemensam finansiering/fond (s. 134). Som förslaget är utformat nu kommer stora resurser att tas från de storskaliga vattenkraftsälvarna och **föras över till miljöåtgärder i andra delar av landet. Detta är inte acceptabelt.** HaV och STEM har redan klassat Luleälven som KVM (kraftigt modifierat vatten) i deras "nationella strategi".

Förslaget behöver omarbetas så att **medel från de storskaliga vattenkraftsälvarna öronmärks för åtgärder i desamma.**

10.10 **Rättskraft för äldre tillstånd** (s.136). Mycket otydligt formulerat i lagförslaget.

Vi begär att gamla tillstånd ska prövas enligt miljöbalken och vattendirektivet, med möjlighet för sakägare att föra sin talan på det allmännas bekostnad.

Sammanfattning

För punkterna 7.6 Undantag (s.109), 9 Europeiska kommissionens kritik (s.114), 10.1 och 10.2 "Moderna miljövillkor" (s.118 ff) samt 10.5 Tillståndsprövning får vänta tills det är dags för prövning enligt den nationella planen (s.132), **begär vi**

- **att Nationella strategin omarbetas till att utgå från sanningsenliga underlag. De storskaliga vattenkraftsälvarna måste prioriteras miljöåtgärder enligt vattendirektivet.**

För punkt 10.3 Sakkunniga företräder den nationella planen (s.126), **begär vi**

- **att Vattendirektivet följs även för de storskaliga vattenkraftsälvarna, med fler än en sakkunnig, vilket utesluter en subjektiv bedömning.**

För punkt 10.8 Branschgemensam finansiering/fond (s. 134), **begär vi**

- **att förslaget omarbetas så att medel från de storskaliga vattenkraftsälvarna öronmärks för åtgärder i desamma.**

För punkt 10.10 **Rättskraft för äldre tillstånd** (s.136), **begär vi**

- **att gamla tillstånd ska prövas enligt miljöbalken och vattendirektivet, med möjlighet för sakägare att föra sin talan på det allmännas bekostnad.**

Det är pinsamt för Sverige som rättsstat och som inbillat föregångsland vad gäller miljön att detta händer, att de största älvarna som bidrar mest till elproduktionen, offras på detta odemokratiska och giriga sätt. Beslut tagna på obefintliga underlag helt framlobbade av vattenkraftssidan. Inget gehör för lokalbefolkningen trots EU-krav på det. Detta är ett ekonomiskt skydd av de stora bolagens ekonomi, inget annat. Det är dags att ni beslutsfattare tar ett etiskt beslut och går emot de penningstarka vattenkraftslobbyisterna och verkar FÖR lokalbefolkningens intressen.

Vi kräver miljöanpassning även av de största vattenkraftsälvarna, trots STEM/HaV/SkVs (blåkopia från Vattenfall från 2012) försök att kringgå vattendirektivet. Vi vet att det går att miljöanpassa även de hårdast utbyggda älvarna till rimliga kostnader, men det behövs kunskap och medvetenhet hos er beslutsfattare om det.

För Norrälvar, org.nr 802506-0677

Norrälvar är en partipolitiskt obunden förening som samarbetar FÖR en HÅLLBAR vattenkraft som förenar miljöhänsyn med elproduktion. 40 organisationer och politiker står bakom.

Siri Lundström

Ordförande Norrälvar.se

Friberga gård, Hejsta 22, 153 92 Hölö

073-920 40 90

Bilagor

Vattenfalls strategi från 2013 om att undanta de storskaliga vattenkraftsälvarna från EU:s vattendirektiv, powerpoint-bild 1 och 2.

Program för biologisk mångfald

- Under åren 2012-2017 genomför Vattenfall ett program för biologisk mångfald. Det genomförs i tre steg med utvärdering efter varje delsteg.
- I programmet sätter vi fokus på åtgärder som inte påverkar vattenkraftproduktionen. Blir vår input till diskussionen om GEP.
- Småskalig vattenkraft och biflöden till den storskaliga vattenkraften kan vara tänkbara områden för programmet.
- För att programmet ska bli lyckat och accepterat krävs nära samarbete med HaV, Vattenmyndigheterna och olika intressegrupper. Denna samverkan startar nu och externa referensgrupper med myndigheter, universitet och intressegrupper ska bildas för varje pilotprojekt.

EU:s ramdirektiv för vatten

Risk

- Krav på **fiskvandringssvågar, minimitappning och minskad korttidsreglering**. Generella åtgärder kan medföra en **produktionsförlust av förnybar energi på 3,6 TWh (-12%)** i Vattenfalls kraftverk, men återskapar bara 1,5% av naturlig fiskreproduktion.

Position

- Varje vattendrag och kraftverk med damm är unik och kräver **sin egen lösning** när miljöåtgärder ska bedömas och genomföras. Varje enskild åtgärd måste baseras på **kostnads-nyttö-analys**, med hänsyn tagen till åtgärdens kostnader, ekologisk nytta, påverkan på produktions- och reglerförmåga samt på klimat- och **förnybarhetsmål**.

Slutsats

- **Åtgärder i storskaliga vattenkraftverk i princip orimliga**. Värdet av förnybar energi och vattenkraftens reglerfunktion är större än den relativt lilla miljönyttan som kan uppnås med föreslagna åtgärder. Det finns dock åtgärder som har stor miljönytta utan produktionsförluster.

